

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

MASKROSBARN-

en begreppsanalys och litteraturstudie

Författare: Elna Cöster

Uppsats SOC 344, 41-60p

Höstterminen 2001

Handledare: Margareta Norell

ABSTRACT

Författare: Elna Cöster

Titel: Maskrosbarn - en begreppsanalys och litteraturstudie

Uppsats Soc 344, 41-60 p

Handledare: Margareta Norell

Sociologiska institutionen, höstterminen 2001

Problem/Bakgrund:

På vilka olika sätt kan begreppet maskrosbarn bli definierat?

Finns det några mönster i maskrosbarnens självbiografier?

Syfte: På vissa ställen där jag har läst om maskrosbarn finns det en definition på vad just den specifika författaren anser att maskrosbarn betyder. Jag finner detta intressant för begreppet maskrosbarn kan skilja sig åt författare emellan. Därför kommer jag att i uppsatsen gå in på några av vilka dessa olika definitioner av maskrosbarn kan vara för att analysera dessa utifrån sociologisk synvinkel. Jag kommer även att titta närmare på några maskrosbarns självbiografier och undersöka om det finns några gemensamma nämnare i biografierna. Det gör jag för att sätta definitionerna av maskrosbarn i relation till ”verkligheten”. Jag menar att använda biografierna för att se vad som finns bakom begreppet maskrosbarn.

Slutsatser/Resultat: Det finns kanske lika många definitioner till begreppet maskrosbarn som det finns författare inom ämnet. Werner och Lönnroths definitioner har en gemensam sak och det är att maskrosbarnen har fått stöd av vuxna och att de kan använda detta stöd. Ser jag det utifrån Winnicotts teorier, att barnet behöver sina föräldrar för att kunna utvecklas, har inte maskrosbarnen föräldrarna utan de har någon annan som fyller den funktionen i deras liv istället.

I maskrosbarnens biografier blev resultatet att det finns mönster som är gemensamma för maskrosbarnen. Exempelvis att de är uppväxta i våldsamma miljöer med föräldrar som inte ger barnen tillräcklig uppmärksamhet. Men även att de blev ivägskickade till olika ställen under sin uppväxt och att de har många syskon.

Innehållsförteckning

1. Inledning -----	s 4
2. 1. Syfte -----	s 5
2.2. Frågeställning -----	s 5
3. Metod -----	s 6-7
4. Teorier -----	s 8-10
5. Kort historik till begreppet maskrosbarn -----	s 11
6. Definitioner av begreppet maskrosbarn -----	s 12
6.1. Norstedts Plus-ordboks definition -----	s 12
6.2. Ami Lönnroths definition -----	s 12-14
6.3. Solveig Cronström-Beskows definition -----	s 14-15
6.4. Juul Hansens definition -----	s 15-16
6.5. Emmy E. Werners definition -----	s 16-17
6.6. Sammanfattning -----	s 17
7. Biografier av maskrosbarn -----	s 18
7.1. Maskrosreven - Vanna Beckman och Nils Selander -----	s 18-19
7.2. Det gudomliga barnet - Anita Salomonsson -----	s 19-21
7.3. Ett himla liv. En självbiografisk berättelse - Patricia Tudor- Sandahl -----	s 21-24
7.4. Slutsatser -----	s 24
8. Avslutning -----	s 25-26
9. Referenser -----	s 27

1. Inledning

Begreppet maskrosbarn har fascinerat mig sedan jag hörde det första gången på grundkursen i sociologi. På b-nivån var det en annan student som skrev sin uppsats om just maskrosbarn och det jag fick reda på då var verkligen intressant. Jag kände att jag ville veta mera om begreppet och allt runt omkring det. Därför valde jag att skriva min c-uppsats om just maskrosbarn. Jag var och är förundrad över hur barn som har farit illa eller haft en svår uppväxt ändå kan resa sig och komma till sin rätt här i livet.

Parallellen i ordet, växtens kraft att kunna växa näst intill var som helst och människan bakom begreppet maskrosbarn är spännande. Cronström-Beskow skriver att det amerikanska uttrycket för maskrosbarn är ”superkids”. Det svenska uttrycket maskrosbarn har tagits över från norskans ”lövetannbarn”. En annan bra liknelse är *lejontand* som den starka och uthålliga blomman hette förr i tiden. Lejonet och blomman står båda för styrka och tålmödighet. Maskrosornas rötter får lätt fäste även i mager och torftig jordmån. De hittar ständigt nya vägar att överleva på. (Cronström-Beskow 1996 s.16)

Beskrivningen av maskrosor är en vacker skildring och det gör att begreppet maskrosbarn blir ett vackert ord. Det är intressant att se hur begreppet har vuxit fram till där det är idag. Kort historik till begreppet finns i kapitel 5.

Jag valde att inrikta mig på begreppet maskrosbarn samt att komplettera det med självbiografier av maskrosbarn. Efter ett tag när jag hade börjat komma in i ämnet förstod jag att det fanns oerhört mycket mer bakom begreppet än vad jag först trodde. Jag förstod att begreppet maskrosbarn inte har en enkel förklaring utan att nästan varje författare som använder begreppet har sin egen definition. Det resulterade i att en av mina frågeställningar blev just hur begreppet maskrosbarn kan bli definierat. För att få reda på lite grann om människan bakom begreppet valde jag att analysera ett par självbiografier av maskrosbarn. Detta för att utifrån biografierna se om det fanns något mönster i maskrosbarnens liv.

2.1 Syfte

Det är inte i varje bok eller artikel där det skrivs om maskrosbarn som det finns en definition på vad just den specifika författaren anser att begreppet maskrosbarn betyder. Jag finner detta intressant för begreppet maskrosbarn kan skilja sig åt författare emellan. Därför kommer jag i min uppsats gå in på några av vilka dessa olika definitioner av maskrosbarn kan vara för att analysera dessa. Jag kommer även i viss utsträckning diskutera kring definitionerna och framföra kritik där det finns sådan.

I uppsatsen kommer jag även att använda några självbiografier av maskrosbarn och undersöka om det finns några mönster i dem. Det gör jag för att sätta definitionerna av maskrosbarn i relation till verkligheten.

2.2 Frågeställning

Efter att ha funderat på begreppet maskrosbarn och vad det är inom detta ämnesområde som jag vill undersöka blev det följande:

- På vilka olika sätt kan begreppet maskrosbarn bli definierat?
- Finns det några mönster i maskrosbarnens självbiografier?

3. Metod

Uppsatsen är en litteraturstudie med sekundärt material i form av bl.a. självbiografier. Jag har även letat på Internet och där finns material om maskrosbarn, men inte funnit att det kunde tillföra uppsatsen något nytt. På Internet finns det sidor som riktar sig till maskrosbarn, som en samlingsplats för att dela erfarenheter och debattera ämnet.

Jag har använt mig av kvalitativa data i form av självbiografier, där självbiografierna exemplifierar maskrosbarnen. Svenning skriver att ”De kvantitativa metoderna skapar aggregerad kunskap utifrån individuella svarsfrekvenser, medan de kvalitativa skapar sociologiska data utifrån sociala samspel och interaktionsprocesser.” (Svenning 1996 s. 81)

Validiteten i uppsatsen anser jag vara hög. Jag utger mig att analysera några definitioner av maskrosbarn samt att undersöka om det finns något mönster i maskrosbarnens självbiografier. Jag menar att jag har besvarat mina frågeställningar. *Reliabiliteten* däremot är jag fundersam över. Jag anser att den är förhållandevis hög, men samtidigt har jag lite material att dra slutsatser från när det gäller självbiografierna av maskrosbarnen. Det är vad jag har tolkat och analyserat sekundärmaterialet till som besvarar frågeställningarna.

Halvorsen tar upp möjligheterna men även problemen med sekundärdata. Processdata är en typ av sekundärdata som Halvorsen förklarar så här: ”Processdata är obearbetade informationer som föreligger i skriftlig eller bildlig form. Det kan vara tv-program eller radioprogram, tidningsartiklar, riksdagsdebatter eller privata brev.” (Halvorsen 1992 s. 73)

Processdata kan kännetecknas vid att de är skapade utan tanken på att en forskare skulle kunna använda dem. Den typen av data behöver därför granskas kritiskt i form av källkritik. (Halvorsen 1992 s. 73)

När en källgranskning utförs finns det vissa saker att tänka på. *Källobservation*: Efter att ha valt problemställning börjar arbetet med att hitta källor som belyser den. För att avgränsa allt material görs en sällningsprocess. Den kan styras av tillfälligheter som kan göra att det blir ett systematiskt skevt material. (Holme & Solvang 1997 s. 130-131) Holme och Solvang skriver att: ”Vårt källmaterial måste därför kunna ge en saklig bild av källorna själva och av de tendenser de uppvisar.” (Holme & Solvang 1997 s. 131) Jag anser inte att min sällningsprocess av biografier är skev för jag valde de böcker som var fylligast och hade flest aspekter av livet som maskrosbarn med.

Ursprung: Ursprunget ska bl.a. svara på om källan är vad den utger sig att vara, samt om det är en äkta eller en förfalskad källa. För att kunna avgöra det måste både de formella och innehållsmässiga faktorerna analyseras. Ett annat sätt att få fram källans ursprung är att kontrollera hur förhållandet mellan källan och det innehåll som berättas är. Det som

kontrolleras är om källan är en primär- eller sekundärkälla. (Holme & Solvang 1997 s. 131-132) Holme och Solvang säger att: ”Rent allmänt kan vi säga att ju närmare källan är knuten till den situation den behandlar, desto större betydelse får den” (Holme & Solvang 1997 s. 133-134) Jag har all anledning att tro på det maskrosbarnen anger sig att vara, då de berättar om sina egna liv. Situationerna som det berättas om i biografierna är självupplevda så där finner jag inte heller någon anledning att misstro de och det gör att källan får stor betydelse.

Tolkning: I tolkningsprocessen görs en analys av vad som står i källan, vad grundaren har för avsikt att vilja ha sagt. Resultatet av tolkningen ska bli en sammanfattning av helheten. (Holme & Solvang 1997 s. 134) I uppsatsen har jag gjort en sammanfattning av biografierna samt analyserat innehållet. Det maskrosbarnen har för avsikt att berätta är helt enkelt deras livshistoria.

Till slut ska det bestämmas hur användbar källan är för mitt syfte. Källans trovärdighet är viktig när det gäller om och hur den går att använda. (Holme & Solvang 1997 s. 135) Källorna har varit användbara för mitt syfte och trovärdigheten är hög, för det de berättar om är självupplevt.

Urval till definitionerna: Det är inte alla som använder sig av begreppet maskrosbarn som definierar det. Därför var det inte bara lätt att hitta nedskrivna definitioner. De definitionerna av maskrosbarn som jag har med i uppsatsen finns med för att de författarna *har* en begreppsförklaring till vad de anser att ett maskrosbarn är. Redan när jag började leta definitioner av begreppet maskrosbarn förstod jag att det inte är helt problemfritt att använda begreppet maskrosbarn inom sociologin. Definitionerna kan skilja sig åt och därför menar jag att det inte går att bara säga eller skriva maskrosbarn utan att förklara vad som menas med begreppet.

Urval till biografierna: När jag började leta biografier till uppsatsen hittade jag cirka tio stycken. Efter att ha tittat närmare på alla biografierna valde jag de som finns med i uppsatsen för de var fylliga och hade med de flesta aspekter av livet som jag vill fånga. De maskrosbarn som biografierna handlar om är både kvinnor och män och de är runt medelåldern när de skriver eller berättar om sina liv som maskrosbarn. När jag använder mig av självbiografierna menar jag inte generellt om maskrosbarn, utan helt och hållet utifrån vad den personen som biografien handlar om har sagt.

4. Teorier

Teorierna till uppsatsen har jag valt för att de bäst kan förankras till maskrosbarn. Det har inte funnits någon helgjuten teori till uppsatsens syfte och frågeställning angående maskrosbarn inom sociologiska teorier. Därför har det blivit en triangulering med hjälp av olika teorier.

Allardt skriver för att förklara sociala företeelser använder sociologin sig av faktorer inom den sociala miljön. Det finns enligt Allardt fyra kategorier som den sociala miljön kan delas in i. De är den materiella miljön, de sociala processerna, biologiska förutsättningar och symbolmiljön. (Allardt, 1988 s. 24) Jag utvecklar symbolmiljön lite närmare för den kan sättas samman med maskrosbarn. Människan använder sig av föreställande språk och tecken, så kallade symboler. Med hjälp av symbolerna kan man påverka andra människor. Inom sociologin kallas det symbolmiljö. Via symbolerna kan även människan skapa sig olika klassificeringssystem. I det systemet kan man klassificera sig själv och andra men även föremål och relationer mellan människor. (Allardt 1988 s. 32)

En annan teori är **Bourdieu's** begrepp *habitus*. Begreppet innefattar människors sätt att leva och de principer som det levnadssättet kan vara uppbyggt kring. Bourdieu menar att olika grupper eller klassers habitus uppstår som ett resultat av medlemmarnas liknande sätt att leva. En persons habitus utvecklas inte automatiskt för att vissa funktioner ska bli tillgodosedda eller för att en del behov ska bli tillfredsställda. Gruppens habitus kan inte beskrivas utifrån värden eller normer men inte heller utifrån materiella förhållanden. (Allardt 1988 s. 74)

George Herbert **Mead** intresserade sig tidigt för hur människor samspelar socialt via symboler, där symboler är språk och gester. Meads syn på detta samspel kallas *symbolisk interaktionism*. Mead menar att jaget och begreppen om omvärlden utvecklas genom språket. Utvecklingen sker med hjälp av samspel och en växelverkan med den fysiska miljön. När vi möter andra uppstår en uppdelning av jaget, som blir två olika delar. Mead kallar de olika delarna jag (I) och själv (me).

Jag - iakttar sig själv och andra och står för individens handlande med omvärlden.

Själv – iaktas av jag men även av andra runt om. (Brenner et al. 1978 s. 128)

Begreppen är grundläggande i kommunikationen människor emellan pga. vår förmåga att värdera hur vi och andra uppfattar oss och världen som lika på något sätt. I begreppen finns även en förståelse om att vi agerar som olika människor vid olika sociala tillfällen. (Brenner et al. 1978 s.129)

De som förmedlar processen för jag och själv utvecklingen är till en början barnets närmaste, mamma och pappa. Dessa personer kallas *de signifikanta andra*. Ett annat av

Meads begrepp *den generaliserande andra* har en viss likhet med Freuds överjag. Samhället ses som en abstrakt person som företräder alla regler och förhållningssätt som barnet stegvis ska lära sig på väg ut i världen. Den generaliserande andra betyder samhällets helhet som en abstrakt person med nätverk av familj, religion, utbildning m.m. som alla människor lever i. Mead menar att identitetsbyggandets fullföljande till en personlighet kräver nära umgänge med den generaliserande andra. (Berg 1992 s. 36-37)

D. W. Winnicott (psykoanalytiker) har även teorier som kan kopplas samman med maskrosbarn och deras förhållande till andra människor och hur barnet får sin identitet. Det som präglar Winnicotts teorier mest är att han klart visar lekens absoluta nödvändighet och stora allvar för barn. (Berg 1992 s. 83)

Winnicott har som utgångspunkt att människan inte kan existera som person utan andra människor. Han menar att barnets moder är absolut nödvändig för att barnet ska ha förutsättningar för att kunna bli en person. Modern kan inte bara känna sig älskande inombords hon måste även visa det på ett fysiskt sätt. Kärleken måste uttryckas exempelvis med ögonkast eller kramar. Hon måste även finnas där för barnet helt villkorslöst. (Berg 1992 s. 84)

En annan av Winnicotts teorier är att det finns en speciell fas i individens utveckling då barnet inte kan skilja på sig själv och omvärlden. Det är då som barnet har påbörjat sin identitetsbildning. Barnet är på väg att bli en person med hjälp av modern. (Berg 1992 s. 85)

Winnicott har en tanke om övergångsobjekt för barn som han visar i ett exempel med en nallebjörn. Leken med nallebjörnen kan ses som bärande på en känslomässig betydelse. Detta är skiljt från den reflekterande och medvetna betydelsen hos de språkliga gesterna hos Mead. Nallen spelar stor roll för barnet när det märker att mamma är borta för då blir nallen som ett substitut för mamma. Detta gör barnet för den står fortfarande inte ut med att mamma är skild från den. Nallen är symbolen för allt det barnet får genom mammakontakten, men står samtidigt också för separationen från mamma. Nallen hjälper barnet att bli sig själv med tiden.

Winnicott menar vidare att det finns ett krav att relationen mellan barnet och föräldrarna skyddas under den första tiden så att ett utrymme kan uppstå, där barnet kan lära sig att leka kreativt. Om inte goda förutsättningar för att detta ska ske så inträffar det inte. Barnet kan bli skrämt från det kreativa fältet och då försvinner fältet. Barnet behåller sina uttryck inom sig om det inte finns god respons från omgivningen. (Berg 1992 s 87)

Barnet har en önskan efter enheten och verklighetens ofrånkomliga separation mellan I och me, där me består av modern. Berg skriver att ”Uttryckt i meadska termer: Barnets I och

Me ”vill” uppgå i varandra (för I representerar till en del den subjektiva önskan, och modern finns ju i Me, så I vill flyta ihop med sitt gamla Me), men uppgåendet i varandra blir till ett nytt I. Det är ju en ny handling, alltså en ny aspekt av I-fasen.” (Berg 1992 s. 88-89)

5. Kort historik till begreppet maskrosbarn

Emmy E. Werner, som är barnpsykolog, var en av de första forskarna som intresserade sig för området. Det var hur ogynnsamma uppväxtförhållanden påverkar individens utveckling och anpassning till livet som var intressant för henne. 1955 inledde Werner en tvärvetenskaplig studie tillsammans med andra forskare. Studien utfördes på de 698 barn som föddes på den Hawaiiiska ön Kauai. I studien följer man kvinnorna och männen från födseln upp till cirka 35 års ålder. Werner och kollegerna undersökte barnens sårbarhet. Med sårbarhet menas barnens benägenhet för negativ utveckling p.g.a. att de hade utsatts för allvarliga riskfaktorer som exempelvis kan vara fattigdom, splittring av familjen eller psykiska störningar hos familjen. (Ahlgren & Scheffer 1998 s. 4) Se även Werners definition av maskrosbarn i avsnittet ”Definitioner av begreppet maskrosbarn”.

Barnpsykologen Garmezy och barnpsykiatern Anthony publicerade nästan vid samma tillfälle (1972 respektive 1974) studier av barn som hade vuxit upp i svart storstadsslum i USA med en psykiskt störd förälder. Intresset från de båda riktade sig mot de barn som trots svåra uppväxtförhållanden klarade sig bra. Benämningen på barnen var ”Superkids” eller ”Invulnerable Children”. (Ahlgren & Scheffer 1998 s. 6)

Forskarna trodde först att barnen var immuna mot allt skadligt inflytande för att de gav intryck av att uthärda mer än andra barn. Men det fanns andra forskare, exempelvis Michael Rutter professor i barnpsykiatri vid Institute for Psychiatry i London som betonade att ”osårbart” eller inte så fanns det en gräns för hur stor belastning ett barn kan klara.

I slutet av 80-talet hade Garmezy och Anthony blivit mindre entusiastiska för det som de hade propagerat för innan. De gick över till att tala om ”stresståliga” och ”motståndskraftiga” barn istället. (Ahlgren & Scheffer 1998 s. 6)

Fenomenet maskrosbarn har funnits länge men just benämningen maskrosbarn kom ändå inte förrän på 90-talet. Så jag tolkar 90-talet som födelsen av begreppet maskrosbarn för det motståndskraftiga som Garmezy och Anthony säger är lika med maskrosens kraftfulla vilja att växa.

Fenomenet maskrosbarn finns sannolikt i de lägre samhällsskikten. Påståendet förankrar jag till de biografier jag har läst och där familjen är i arbetarklassen eller något högre. Jag analyserar det utifrån att maskrosbarnen bryter ett mönster och förbättrar sina förutsättningar i livet.

6. Definitioner av begreppet maskrosbarn

I avsnittet tittar jag närmare på definitionerna av begreppet maskrosbarn. Det finns olika infallsvinklar till varje definition beroende på vilken synsätt författaren utgår ifrån. Efter varje definition följer en analys där även eventuell kritik framförs.

6.1 Norstedts Plus-ordboks definition

Jag letade i Norstedts Plus-ordbok efter ordet maskrosbarn och fann till min förvåning en förklaring till begreppet maskrosbarn där.

”**maskrosbarn** subst. ~et = · barn som lever under svåra villkor och lär sig att bemästra dem.” (Norstedts 1997 s. 691)

Analys av definitionen

En kort och enkel förklaring till begreppet och det går inte att analysera den på grund av det. ”Definitionen” är inte utvecklad till den helhet som jag är ute efter men den förklarar en del av vad maskrosbarn kan definieras som på ett väldigt enkelt sätt. Jag anser även att det är bra men samtidigt konstigt att det finns en förklaring i ordboken. Bra för att det går att slå upp det och få en liten inblick i ordet, men konstigt för läsaren får inget större grepp om vad som egentligen menas. Jag anser även att det inte är en fullföljd definition men att jag vill ha den med för att visa att man kan slå upp ordet och få en ”förklaring”.

6.2 Ami Lönnroths definition

Ami Lönnroth är journalist och har skrivit böcker och artiklar inom ämnet maskrosbarn. Hon har i sin bok ”Maskrosbarn. Barnen som klarar sig mot alla odds” utgått ifrån strukturerade intervjuer med 12 maskrosbarn. James Anthony som arbetade tillsammans med Garmezy (som nämns i avsnittet ”Kort historik till begreppet maskrosbarn”), är barnpsykiater och det är ifrån honom som Lönnroth har fått sin grund till maskrosbarn. Enligt Lönnroth borde de maskrosbarn som var med i undersökningen redan i barndomen uppvisa följande kriterier:

1. ”Socialt tycks de ha ovanligt lätt att klara sig och de har också lätt att få andra människor att må bra.
2. De har lärt sig hur de ska få stöd av vuxna och hur de kan använda detta stöd.
3. Trots stora svårigheter försöker de aktivt bemästra sin omgivning och förvärvar därmed en känsla av egen makt.
4. De tänker självständigt och utvecklar en hög grad av autonomi tidigt i livet.
5. De tillhör en högpresterande grupp. De företer goda, ibland lysande, resultat.

6. Vissa av dem är mycket konstnärliga. Enligt psykiatern James Anthony kan det rentav vara så att skapandet räddar deras psykiska hälsa.” (Lönnroth 1990 s. 28)

Analys av definitionen

Det *första kriteriet* att de har ovanligt lätt att klara sig socialt o.s.v. förankrar jag i Meads teorier om jag och själv. Maskrosbarnens jag, som står för handlandet med omvärlden, är inte så väl utvecklat men de kan klara sig bra ändå. Men självet är ännu mera utvecklat för maskrosbarnen, de ser på omvärlden och handlar utifrån den. Därför kan maskrosbarn få andra människor att må bra för de ser helt enkelt vad omgivningen behöver och det leder till att maskrosbarnen har ett större själv än jag.

Det *andra kriteriet* att de har lärt sig hur de ska få stöd av vuxna och att använda det anknyter jag till Winnicotts teori om att människan inte kan existera som person utan andra människor. Det är något som maskrosbarn har tagit till sig och på så sätt utvecklas de med hjälp av den vuxna person som finns i deras liv, vem det än må vara. Winnicott fortsätter med att säga att modern måste finnas där för barnet helt villkorslöst annars sker ingen utveckling. Det är kanske inte modern som finns där för maskrosbarnet men någon har funnits där villkorslöst och på så sätt har de lärt sig att få stöd av vuxna. Här riktar jag kritik till Winnicotts teori, för maskrosbarnen har tagit någon annan vuxen till hjälp för att utvecklas och mammans roll kanske är liten.

Det *tredje kriteriet* att aktivt bemästra sin omgivning och förmedla en känsla av makt beskriver Allardt när han talar om den sociala miljön och då framför allt symbolmiljön. Med hjälp av symboler kan man påverka andra människor och via de kan människan skapa sig olika klassificeringssystem där man klassificerar sig själv och andra. Maskrosbarn klassificerar sig högt i symbolmiljön för att få en känsla av makt i relationer med andra människor.

Det *fjärde kriteriet* att de tänker självständigt och är självständiga tidigt i livet kan Meads teori om den generaliserande andre förklara. Eftersom den generaliserande andre är samhällets värderingar och det är därifrån ett maskrosbarn har fått sina flesta uppfattningar om världen leder det till att de blir självständiga och tänker kritiskt på egen hand. På något sätt är omvärlden deras referensram.

Det *femte kriteriet* kan sammanfattas av det ovanstående. Det bildar en självständig person med social kompetens som har en känsla av egen makt vilket gör att de blir högpresterande.

Det *sjätte kriteriet* som handlar om den konstnärliga sidan är svår att analysera. Men Winnicotts teori om att relationen mellan barnet och föräldrarna ska skyddas under den första

tiden för att barnet ska lära sig att leka kreativt kan förankras till den konstnärliga sidan av maskrosbarn. Jag riktar ändå kritik till Winnicotts teori, för relationen barnet-föräldrarna finns ibland inte ens för maskrosbarnen så jag menar att den relationen kan finnas till någon annan vuxen person som utvecklar den kreativa sidan.

6.3 Solveig Cronström-Beskows definition

Cronström-Beskow är psykolog och boken där definitionen finns har hon skrivit själv. Ämnet ligger henne varmt om hjärtat och har funnits länge i hennes liv. Cronström-Beskow utgår i sin bok ”Dansa med träben. Maskrosbarn och andra om överlevnadens konst och pris” ifrån intervjuer med tretton intervjupersoner, både kvinnor och män. De tretton passade in på hennes definition av begreppet maskrosbarn:

- ”Att som barn ha vuxit upp i hem som präglats av föräldrar som på grund av missbruk och/eller allvarlig psykisk störning under långa perioder inte har kunnat ta hand om sig själva, ännu mindre fungera som förälder för sina barn.
- Att som vuxen vara psykiskt frisk och ej missbrukande, och kapabel att ta hand om sig själv och eventuella barn,
  - att kunna kvalificera sig för ett arbete – och behålla det, och
  - att ha förmågan att etablera nära relationer - och behålla dem – med såväl vänner som med det motsatta könet.” (Cronström-Beskow 1996 s. 17)

Cronström-Beskow menar att denna definition inte kräver att några enorma prestationer ska ha uppnåtts. Det räcker att ha klarat sig, ungefär på samma sätt som andra som har haft en gynnsam start i livet. (Cronström-Beskow 1996 s. 18)

Analys av definitionen

I den första punkten om föräldrar som var frånvarande under en längre tid och inte kunnat ta hand om barnet eller sig själv tolkar jag utifrån Meads teorier. Meads jag och själv utvecklas till en början av barnets närmaste exempelvis då föräldrarna och de kallas då de signifikanta andra och enligt Cronström-Beskows första del av definitionen finns inte de i maskrosbarnens liv. Även Winnicotts teorier om att modern är nödvändig för att barnet ska kunna bli en person och att mamman måste finnas där för barnet villkorslöst kan förankras till den första punkten. Föräldrarna finns inte där för barnet och men jag tolkar det till att det har funnits någon annan i maskrosbarnens liv istället som har tagit den rollen för att utvecklingen skulle kunna ske.

Cronström-Beskow kräver inte att ”hennes” maskrosbarn enligt definitionen ska uppnå enorma prestationer men i den andra punkten kräver hon ändå mer av maskrosbarn än av

andra människor. Jag riktar kritik mot den andra punkten, den sista biten där maskrosbarn ska ha förmågan att etablera nära relationer och att behålla dem med både vänner och det motsatta könet. Varför ska maskrosbarn ha den förmågan när det absolut inte krävs av andra människor i dagens samhälle? Jag anser att samhället och våra liv idag inte ser ut så för de flesta, även om det kanske är något en del vill ha. Allardt skriver om den sociala miljön där vi inom symbolmiljön skapar ett klassificeringssystem för att klassificera sig själv och andra men även relationer mellan människor. Jag menar att denna klassificering av relationer mellan människor förändras under en persons livstid och följden blir att vi blir annorlunda mot vad vi var innan. Jag anser, som jag har sagt innan, att det inte är något specifikt för maskrosbarn att förändras när det just gäller relationer till andra människor. Men enligt Cronström-Beskow är det ett krav, att kunna behålla relationerna, för att definieras som maskrosbarn.

Kritiken jag har mot definitionen är att det inte borde krävas av maskrosbarn det som inte kan "krävas" av andra människor.

6.4 Juul Hansens definition

Juul Hansen har skrivit en uppsats om "mønsterbrydere" på Københavns Universitet. En "mønsterbrydere" innebär att barnet bryter det sociala och det psykologiska mönstret. Hansen hänvisar till den danske forskaren Vagn Rabøl Hansen som är grundare till mønsterbryderebegreppet. Definitionen av begreppet: "människor, som har brutit ett socialt arv, som ekonomiskt/socialt är präglade av faktorer som dålig ekonomi, dålig boendemiljö, missbruk, arbetslöshet och brist på utbildning, och som personligt/psykologiskt är karaktäriserande av faktorer som passivitet, låg självkänsla och en självpåtagen offerroll. Brottet mot dessa mönster har skett i riktning mot en tillvaro(...) karaktäriserad av arbete, utbildning, förbättrad ekonomi, icke-missbruksberoende och(...) av det att vara aktör i sin egen tillvaro, av bemästrande, subjektivitet och självbestämmande"

(Ahlgren & Scheffer 1998 s. 2)

Analys av definitionen

Definitionen är ganska svävande, men samtidigt enkel i sitt budskap. Jag ser inte definitionen som överdriven utan något som en mønsterbrydere kan klara av i livet och är tänkbart och uppnåeligt. Bland det som mønsterbrydere är präglade av anser jag att något om föräldrarnas roll när det gäller uppfostring fattas. Ser jag på mønsterbryderna ur Meads perspektiv om symbolisk interaktionism finns det ett dominerande själv. Jag kan inte agera fullt ut och låg självkänsla och en självpåtagen offerroll kan bli resultatet enligt denna definition.

Med Bourdieus begrepp habitus syns förändringen från de faktorerna som präglat dem till att de faktorer som gör att de blir mōnsterbrydere. Från att ha haft ett habitus byts det ut till ett annat och de blir mōnsterbrydere.

6.5 Emmy E. Werners definition

Emmy E. Werner är barnpsykolog och har forskat på maskrosbarn med ett tvärvetenskapligt team som bestod av barnläkare, psykiatrer, socialarbetare, psykologer och sjukvårdspersonal. (Werner 1995 s.1) Werners definition är baserad på de 209 barn som trots allt utvecklades positivt av de 698 barn som föddes 1955 på den Hawaiiiska ön Kauai. Utifrån intervjuer och materialinsamling blev resultatet fem huvudgrupper med skyddsfaktorer som hade hjälpt de högriskbarn som utvecklats positivt i vuxenlivet. (Werner 1995 s. 8)

”1. En personlig läggning, som hjälpte honom eller henne att väcka positiva reaktioner hos de närmaste vårdgivarna eller uppfostrarna

2. En förmåga och vilja att effektivt använda de anlag de hade: planera studier och yrkesutbildning, regelbundna vanor och uppgifter inom hemmet

3. Föräldrarnas attityd speglade tanke och omsorg, vilket gav barnen en positiv självkänsla

4. Andra stödjande vuxna personer som ingav de unga tillförsikt och som var till stöd vid ”inlussningen” till vuxenlivet. Bland dessa ”surrogatföräldrar” fanns far- och morföräldrar, äldre vuxna släktingar, lärare, ungdomsledare och medlemmar i kyrkliga grupper.

5. Möjligheter till förändring som öppnade sig vid viktiga övergångar i livet såsom från exempelvis skola till att börja ett arbete, från civilt till militärt liv, från att ha varit ensamstående till äktenskap och föräldraskap, och som kunde föra en stor del av högriskungdomarna in på en normal bana i vuxenlivet. De starkaste grunderna för sådan förändring var vuxenstudier, ideellt arbete och/eller ett verkligt religiöst engagemang.” (Werner 1995 s. 8-9) (I punkt nr två är ordet använda felstavat i källan)

Analys av definitionen

Werners undersökning är en av de största som har genomförts på maskrosbarn och definitionen är ett resultat från undersökningen. Den personliga läggningen som väcker positiva reaktioner hos de närmaste i *punkt ett*, anknyter jag till Winnicotts teori om att människan inte kan existera som person utan andra människor. Winnicott fortsätter med att säga att modern måste finnas där för barnet helt villkorslöst annars sker ingen utveckling. Jag kritiserar trots allt Winnicotts teori för det kanske inte är modern som finns där för maskrosbarnet men någon har funnits där villkorslöst och på så sätt har de lärt sig att få stöd av vuxna. Denna teori kan återses i *punkt tre* där barnet fick en positiv självkänsla från

föräldrarna. Men jag riktar även kritik här för det kan vara någon annan än föräldrarna som ger den självkänslan till barnet.

Punkt två tolkar jag utifrån Allardts symbolmiljö där maskrosbarnen använder de anlag som de redan har för att skaffa sig klassificeringssystem, för att kunna klassificera sig själv i systemet. Det leder till att maskrosbarnet kan finna sig själv i systemet och kan planera studier och uppgifter i hemmet.

I *punkt fyra* är det de signifikanta andra som stödjer maskrosbarnet att inkluderas till vuxenlivet. De personer som stödjer dem kan även vara den generaliserande andre för det är även personer utanför den närmaste kretsen exempelvis medlemmar från kyrkan m.m. som hjälper maskrosbarnen in i vuxenlivet.

Punkt fem tolkar jag till att maskrosbarnets habitus förändras, enligt Meads teori, till ett steg närmare exempelvis arbete och äktenskap. Jag ser det som att maskrosbarnen har kommit in på en annan bana än vad de var utsedda att ta.

6.6 Sammanfattning

Det finns många definitioner till vad ett maskrosbarn är, kanske lika många som det finns författare eller undersökningar på området. En faktor som skiljer definitionerna åt är vilket synsätt författaren har utgått ifrån. Har författaren utgått ifrån ett psykologiskt synsätt så märks det genom hela definitionen. Jag anser att begreppet ska användas försiktigt och att inte bara slänga ur sig det utan att närmare förklara vad som menas med begreppet maskrosbarn.

Werner och Lönnroths definitioner har en sak gemensamt och det är att maskrosbarnen har fått stöd av vuxna och att de kan använda detta stöd. Det intressanta med det gemensamma är att Werners definition kommer från undersökningen och Lönnroths definition kommer från James Anthony som är psykiater. Fastän deras definitioner i övrigt inte är så långt ifrån varandra har de utgått från olika infallsvinklar.

Det är nästan omöjligt att efter att ha läst så mycket och av så framstående personer som har skrivit om maskrosbarn att själv skapa en definition. Den definition som jag anser kommer närmast det som jag anser att ett maskrosbarn kan beskrivas som, är Lönnroths definition. Fastän hon har hämtat definitionen från Anthony som är psykiater anser jag den vara närmast min syn på maskrosbarn.

7. Biografier av maskrosbarn

Biografierna som skildrar ett maskrosbarns liv finns med i uppsatsen för att få en verklig beskrivning av begreppet maskrosbarn. I uppsatsen fyller biografierna funktionen att se hur livet ser ut för människorna bakom begreppet maskrosbarn.

7.1 Maskrosgreven - Vanna Beckman och Nils Selander

Boken är skriven av Vanna Beckman som är journalist och författare. Boken handlar om Nils Selander som har berättat för Beckman om sitt liv som maskrosbarn.

Barndom: Nils pappa var bara hemma sporadiskt under Nils barndom och när han väl var hemma var han oftast onycter. Det var alltid slagsmål och aggressivitet hos familjen Gustavsson. De äldre bröderna slog Nils och Nils slog de yngre systrarna och när pappan kom hem slog han alla. Nils menar att hans mamma aldrig var där för honom och det ledde till att Nils som barn letade efter en riktig mamma hos andra kvinnor. Han hittade olika familjer att ty sig till men det hände alltid något tråkigt så att dessa förbindelser tog slut. Nils berättar att det inte finns gott om ljusa minnen. Han kommer ihåg sig själv som rädd och otrygg och han tyckte synd om sig själv. Han undrade ofta varför han var som han var.

Tonår: När Nils var i början av tonåren flyttade han hemifrån och bodde på olika ställen bl.a. Frälsningsarméns skolhem och ett ungdomshem som kallades "Strykjärnet". Han var även på en ungdomsvårdskola för att bli kartlagd av en psykiater. Efter det började Nils på folkhögskola och där fick han närhet och ömhet av flickorna men det var även där som Nils började dricka mycket sprit, fastän han inte ville.

Vuxenliv: Nils fick två barn men han träffade dem aldrig efter att han och mamman till barnen hade separerat. Han var inte där för dem under deras uppväxt. Det var först när Nils hade blivit nycter som han tog upp kontakten igen med dem. 1970 träffade Nils en kvinna som hette Vanja och sedan den dagen drack Nils varje dag. 1989 klarade Nils inte mera och han la in sig själv på ett behandlingshem. Sedan dess har han varit nycter. Nils menar att spriten fungerade som psykofarmaka för honom, ett lugnande medel mot ångest och otrygghet. (Beckman & Selander 1997)

Analys

Winnicotts teori om att människan inte kan existera som person utan andra människor passar Nils. Modern är nödvändig för att barnet ska ha förutsättningar att bli en person. Nils anser att han inte hade någon mamma i den meningen som han behövde. För honom var hon borta och kunde inte hjälpa honom när han behövde det. Winnicott menar att kärleken från modern till barnet även måste uttryckas fysiskt för att en utveckling ska ske. Det var något

som Nils fick leta efter hos andra kvinnor som han önskade var hans mamma. Han uttrycker det så här: ”Jag fick aldrig vara barn på riktigt. Hon lekte aldrig med mig, kramade mig aldrig, jag fick aldrig sitta i knäet.” (Beckman & Selander 1997 s. 23)

Ser jag detta ur Meads perspektiv, att Nils inte fick vara barn, har han ett dominerande själv, han kunde inte använda sitt impulsiva och spontana jag fullt ut. Han blev till viss del hämmad att använda jag.

Bourdieu's begrepp habitus kan överföras till Nils. Nils habitus formades till en början av familjen och de signifikanta andra som fanns i hans liv. Men Nils habitus förändrades i takt med att han kom ifrån familjen när han var runt tio år. Hans habitus kom från de nya människorna som han bodde hos och fick uppmuntran av. En liten del av sitt ursprungliga habitus från pappan fanns dock alltid kvar hos honom och det var klädintresset och att alltid se välvårdad ut. Nils minns det så här. ”Flott och gediget skulle det vara, på utsidan. Och utsidan betydde allt. Kläderna var hans rustning, precis som för mig. Yttre attribut som klär en svag och rädd människa.” (Beckman & Selander 1997 s. 14)

Ser jag detta ur symbolisk interaktionism gör Nils ett byte av signifikanta andra. Nils fick uppmärksamhet och omtanke från andra personer och de tog över rollen som signifikant andra från Nils föräldrar. Nils beskriver en av personerna som kom att betyda mycket för honom: ”Det blev en vändpunkt för mig den dag Georg Jansson blev rektor på Sundsgården.(...) Han var uppmuntrande. Han lade armen om axeln på mig, promenerade ihop med mig, resonerade och lyssnade. Det var första gången jag fick positiv uppmärksamhet. ” (Beckman & Selander 1997 s. 52) Jag analyserar vidare och använder den generaliserande andre som var en stor inspirationskälla för Nils när han inte hade någon annan att ty sig till. Samhället visade honom världen och till viss del visade det även honom vad det verkliga livet handlade om.

7.2 Det gudomliga barnet - Anita Salomonsson

Anita Salomonsson har skrivit boken som egentligen är en roman. Boken är en biografi om en kvinna som heter Jennie. Inspirationen till boken fick Salomonsson av en kvinna som hon mötte i sitt arbete som socialsekreterare.

Barndom: Jennie och hennes tvillingsyster Julie bråkade om nästan allting som barn. Familjen, som då bodde i en villa, bestod av en äldre syster, tvillingarna och en lillebror och mamman och pappan. Jennie var mest lik sin pappa, hennes temperament och ifrågasättande sida hade hon fått efter honom. Om pappan kom hem från arbetet och var på stridshumör, brukade mamman skicka dem till sängs och så fick de ligga och lyssna när mamman blev slagen. Ungefär när Jennie började skolan lämnade pappan familjen och mamman och barnen

flyttade till en lägenhet. Den tiden kommer Jennie ihåg som den lyckligaste. Efter ett tag flyttade mammans nya man, Rickard, in. Han arbetade på en oljeplattform så han var inte alltid hemma men när han väl var det så slog han barnen och mamman. Familjen var tillbaka där de var innan de flyttade till lägenheten. Mamman blev gravid och fick tvillingpojkar. Samtidigt började det gå sämre för Jennie i skolan och hon hamnade utanför kompisgängen och blev ensam.

När Jennie hade gått ut ettan åkte hon och Julie till ett sommarhem för första gången. De blev slagna av pappan i familjen och det fungerade inte alls. De följande somrarna åkte de även till olika sommarhem. När Jennie gick i fyran blev hon flyttad till en problemklass för hon störde de andra barnen i skolan. Hon blev mobbad i skolan och vantrivdes.

Tonår: En sommar åkte Jennie ensam till en familj som verkade bra. Men pappan i familjen förgrep sig på Jennie och dottern i familjen. Det var likadant sommaren efter, och till slut rymde Jennie hem till sin mormor. Men hon var inte välkommen där och det mynnade ut i ett besök hos socialen. Där trodde de inte på hennes berättelse, så Jennie fick åka till en ny familj med utflugna barn. De hade förståelse och överseende för Jennie. Jennie fick ett speciellt förhållande med sommarhemsmamman och de hade kontakt även efter att Jennie åkt hem. Hon blev en trygghet i Jennies liv. När Jennie kom hem igen fungerade inte hemmiljön och socialen skickade henne till en institution där hon skulle lära sig att leva ett "normalt" liv. Men Jennie rymde gång på gång och till slut hamnade hon i en isoleringscell. Det var bara Julie och den äldre systemen som kom och besökte Jennie, inte mamman. Det gjorde Jennie ledsen och förtvivlad. Jennie undrade varför inte mamman kunde älska henne och bry sig om henne. Därefter hamnade Jennie på olika fosterhem och till slut fick hon en egen lägenhet.

Vuxenliv: Jennie gifte sig och fick barn och flyttade till en annan del av Sverige. Hon avslutar boken med ett brev som hon skriver på vägen hem i tåget efter att ha hälsat på mamman och Rickard. Det är ett svårt brev att skriva för Jennie, hon omformulerar sig flera gånger för att få fram det hon vill säga till sin mamma. (Salomonsson 1998)

Analys

Jennie hade ett gömställe i ett träd där hon förvarade saker som hon samlade på och ett block där hon skrev ord som hade stor betydelse för henne. En situation med Jennie vid gömstället i trädet: "Jag ska just låta kapsylerna glida ner i fördjupningen, då något händer. Jag gräver fram de gamla istället.(...) Så tar jag alla, de nya också, och strör ut dem över snön.(...) Jag tar kortet av mamma, fuktigt och nersmutsat, och tänker riva det mitt itu. Men något hindrar mig, händerna blir kraftlösa.(...) Jag lägger tillbaka kortet, bäddar in det i mossan. En del av mitt liv är över." (Salomonsson 1998 s. 195)

Utifrån Winnicotts teori om övergångsobjekt ser jag Jennies saker i trädet som hennes övergångsobjekt. Jennie hade sakerna som ett substitut för mammakontakten som egentligen inte fanns. Till slut kunde Jennie bli sig själv genom att kasta alla sakerna och inse att den delen av hennes liv var över. Hon hade klarat separationen från sin mamma.

Jennies habitus utifrån Bourdieus teori är baserat på hennes föräldrars inställning till livet. Jennie bryter dock detta habitus när hon till slut flyttar till en egen lägenhet och väljer att leva ett annat liv än hennes föräldrar.

När Jennie var runt åtta hissade mamman en av tvillingarna i luften och sedan utspelas detta: ”- Lyfte du upp mig så där? frågar jag. Hon stannar till som om jag knuffat till henne. Hon håller barnet stilla och funderar. – Det är möjligt, säger hon efter en stund, jag minns inte så noga. Hon ljuger, jag vet att hon ljuger. (...) – Du får då alltid till det, säger hon förargat. Varför lägger du dig i allting? Varför är du inte som Julie och Rosette?” (Salomonsson 1998 s. 143)

Jennies mamma fanns inte där för henne när hon behövde henne. Jag tolkar detta utifrån Meads symboliska interaktionism till att Jennie fattades de signifikanta andra. Hon hade inte någon att ty sig till förutom möjligtvis mormorn när hon var på bra humör.

Min tolkning av Jennie är att hennes jag är större än hennes själv. Tolkningen kommer från att hon ofta handlade impulsivt och spontant.

7.3 Ett himla liv. En självbiografisk berättelse – Patricia Tudor-Sandahl

Biografin är ett resultat av att Patricia fick en bok med blanka blad för att skriva i av sin dotter, så att känslorna skulle komma ut. Dottern ville hjälpa henne att må bättre men även för att komma vidare i livet.

Barndom: Patricia växte upp i norra England. När hon föddes gick hennes far ut i kriget. Mamman var oftast borta så det var mormor som passade henne. Mormor slog Patricia och så ofta hon kunde var mormorn hånfull. Mormor hatade Patricias pappa och Patricia antog att hon hatade henne också. Det fanns en person som Patricia kände trygghet hos och hon kallades ”Auntie”. Auntie kände familjen väl och Patricia upplevde många lyckliga stunder med henne. Auntie var den enda person som Patricias pappa hade något sådär respekt för, han var lugnare och tystare när hon var och hälsade på. Auntie hade inga egna barn.

Patricia fick börja skolan i andra änden av stan, i en fin skola som Auntie betalade för. Miljön var annorlunda mot vad Patricia var van vid, hon fick lära sig att bli som de andra barnen både socialt och utseendemässigt. Det gjorde att hon hamnade mellan två världar, den i skolan och den där hemma. Patricias pappa kom hem permanent när hon var sex år och hon

visste inte vad det innebar att ha en pappa och närvaron av honom väckte blandade känslor hos henne. Därefter fick hon två syskon en lillebror och en lillasyster. Men inget blev bättre när pappan var hemma, han slog mamman och de bråkade mycket. Patricia förklarar det så här: ”Jag har fortfarande starka och skrämmande minnesbilder av fruktansvärda gräl och skrikande småbarn, av hur pappa slår mamma, av hur mamma gråter och mormor ber till Jungfru Maria att hon ska skydda oss.” (Tudor-Sandahl 1996 s. 45)

När Patricia var runt sju år flyttade familjen till Blackpool. Lägenheten var hemsk och i skolan var det hårda tag och en brokig skara elever. Patricia var alltid ängslig för hur det skulle vara där hemma när hon kom hem från skolan. Hon hoppades alltid att mamman skulle vara hemma men när hon inte var det så var Patricia rädd för vad hennes pappa skulle vara på för humör idag. ”Värst var de dagar när han med ett flin vände träskylten på dörren från ”Öppet” till ”Stängt” och sa: ”Ska vi ta och gå upp och leka lite?” Vilket betydde att busa och stoja med mig och kittlas. Vilket övergick i att tumla omkring med mig och smeka mig och tränga in mig i ett hörn så att jag kände hur han flåsade och dreglade. Sedan brukade pappa skrattande häva sig upp på knä, låtsas som om alltsammans bara varit på skoj och skynda sig ner i affären igen som om vi inte gjort något annat än lekt.” (Tudor-Sandahl 1996 s. 49-50)

När Patricia var runt tio år började hon åka skridskor som Auntie betalade. Hon var duktig och efter att ha tränat ett tag började hon att tävla.

Tonår: När Patricia var 11 år flyttade familjen till ett hus, men pengarna räckte inte till så två av rummen hyrdes ut. Patricia var duktig i skolan och fick gå på internat med de duktiga eleverna. I skolan rådde strikt hierarki och Patricia var längst ner i trappan, men Patricia var ändå bäst i klassen tills hon var 14 år.

När Patricia var 15 år blev hon besatt av skridskoåkningen och skolan fick lida för det och hon halkade ner bland de sämsta i skolan. Det ledde till att Patricia blev ombedd att sluta skolan när hon var 16 år. Hon drev längre iväg från familjen och Auntie och hon insåg att hon var utanför gemenskapen med de andra ungdomarna. Hon kom in på en sekreterarkurs när hon var 16 år och när hon var 17 år fick hon sitt första riktiga jobb på ett sjukhus. Patricias mamma blev gravid igen och Patricia träffade sin blivande man, Jeremy, i samma veva. En dag när mamman var i sjunde månaden slog pappan henne som vanligt men då fick Patricia nog och slog pappan i ansiktet med en sko och efter det fick hon flytta till Jeremys mamma och syster. Patricia och Jeremy flyttade till Birmingham. Det blev en hel del festande och till slut hoppade Jeremy av studierna.

Vuxenliv: De gifte sig för att det såg bättre ut än att bara bo ihop ogifta. De flyttade tillbaka till Blackpool och Patricia åkte skridskor i sommarens isshow. Men även detta blev

trist så de flyttade till Manchester och där arbetade de båda som lärarvikarier. Därefter gick de en lärarutbildning för ”mogna elever” och det var då som Patricia och Jeremy började glida isär och efter ett tag ville Jeremy ta ut skilsmässa. Patricia var förkrossad och försökte ta sitt liv. På sommarlovet när Patricia nästan var 20 år åkte hon till Polen men när hon kom hem igen mådde hon dåligt och ville bara att sista året på utbildningen skulle ta slut. Hon var förvirrad och ledsen men när skolan slutade flyttade hon till Stockholm för att arbeta som lärare. (Tudor-Sandahl 1996)

”Jag skulle få ta emot rätt hårda törnar under åren som följde. Såra och bli sårad av alltför många människor och tillbringa tio år på en psykoanalytikers soffa innan jag äntligen blev en hel människa. Jag skulle gifta mig två gånger till, bli filosofie doktor, bli passionerat förälskad, genomkorsa Gobiöknen, drabbas av tre missfall, föda två döttrar, överleva cancer och dansa flamenco.” (Tudor-Sandahl 1996 s. 285)

Analys

Tolkar jag in Bourdieus habitus på Patricia anser jag att hon fick en stor del från Auntie, som var hennes vän i vått och torrt. Det var Auntie som betalade för en bättre skola och såg till att Patricia kunde åka skridskor. Patricia fick erfarenhet av en värld som hon inte skulle ha haft tillgång till utan Auntie. Till viss del tror jag att Patricia behöll den biten habitus i resten av sitt liv även om resten ändrades.

Utifrån Meads symboliska interaktionism om jag och själv analyserar jag Patricia till att ha ett dominerande själv under uppväxten. Auntie valde klosterscholor till Patricia och hennes jag blev dämpat och tillbakahållet av nunnor och religion. Men i slutet av tonåren blommade jaget upp och hon ifrågasatte allt som hade med religion att göra.

”Trots stunderna med Auntie hatade jag mitt liv som barn och funderade ofta på att ta livet av mig, fast jag visste att det var den mest fruktansvärda synden av alla.”

(Tudor-Sandahl 1996 s. 106)

Patricias signifikanta andra, från Meads teori, tolkar jag inte som hennes mamma och pappa utan det är Auntie som spelar den rollen även här. Det var Auntie som lyssnade och fanns där för henne. Den generaliserande andre, under uppväxten, analyserar jag till att vara skolväsendet och då speciellt nunnorna som var hennes lärare. Patricia fick lära sig att bli som dem och uppföra sig som dem och på sätt och vis representerade de samhället för henne.

Winnicotts teori om att modern måste finnas där för barnet helt villkorslöst överför jag till Auntie som fanns där för Patricia istället för modern. Aunties kärlek och omtänksamhet gjorde att Patricia utvecklades och slutligen blev en egen person.

Winnicotts teori om övergångsobjekt passar även in på Patricia. Skridskoåkningen ser jag som ett övergångsobjekt för henne. Hon börjar med åkningen på ett normalt sätt men övergår sedan till att bli näst intill besatt av den och på det sättet klarar hon av separationen med mamman.

Slutsatser

Efter att ha analyserat biografierna ska jag nu i detta stycke svara på frågeställningen ”Finns det några mönster i maskrosbarnens självbiografier?” Svaret blir ett ja, det finns mönster som är liknande varandra i maskrosbarnens självbiografier.

Ett mönster som maskrosbarnen har är att de är uppväxta i *våldsamma miljöer* där de blev slagna av personer i den egna familjen men även ibland av andra i omgivningen. Nils Selander säger så här: ”Mina bröder slogs, och framför allt slog de mig. Jag rådde aldrig på dem. Men jag slog systrarna. På lördagarna kom ju pappa hem och slog oss för de sattyg mamma rapporterade att vi hade gjort. Och senare såg jag de stora bröderna slå honom. Det fanns en väldig aggressivitet i luften hos oss för jämnan.”(Beckman & Selander 1997 s. 13)

Ytterligare ett mönster är att *föräldrarna inte fanns där för barnet* när det behövde närhet, ömhet eller bara uppmärksamhet och tillgivenhet. Det lämnar barnen med en känsla av övergivenhet och aggressivitet pga. att de saknar föräldrarnas omtanke. Barnen försöker med både positiva och negativa handlingar för att få uppmärksamhet, men får ingen ändå.

Ett annat gemensamt mönster för maskrosbarnen i biografierna är att de har *många syskon*, både äldre och yngre. Maskrosbarnen har en känsla av att de inte är så viktiga i föräldrarnas liv, de andra syskonen eller något annat får allt intresse. Men en hel del syskonkärlek kan även urskiljas i biografierna. Syskonen har funnits som stöd och tröst i många situationer och lyckliga stunder har upplevts dem emellan.

Fosterhem, sommarhem, institutioner, internat och ungdomsvårdsskolor är även ett annat mönster som följer maskrosbarnen. De blev skickade hemifrån av olika anledningar men att de blev ivägskickade är gemensamt. Oftast var det inte samma ställen som de åkte till utan det var nya miljöer varje gång. Känslan hos maskrosbarnen att vara hemifrån var maktlöshet, ensamhet och förvirring.

Jag kan även urskilja en faktor i maskrosbarnens mönster och det är att det alltid har *funnits någon person* i deras liv som har representerat trygghet och haft en positiv inställning till livet. Patricia, som hade Auntie som bundsförvant, säger så här: ”Jag tror att både Auntie och hennes syster hade mycken kärlek i sina hjärtan som de aldrig hade fått utlopp för och som kom att riktas mot min mor och mig.” (Tudor-Sandahl 1996 s. 41)

8. Avslutning

Det har varit intressant att skriva en uppsats om fenomenet maskrosbarn. Jag blev emellanåt förundrad och imponerad av dessa människor som stundom har haft en grym och hopplös bakgrund men som ändå kan känna en så stor tilltro till världen och fortsätta att ha en positiv inställning till livet. Jag blir glad och hoppfull för framtiden när jag läser om maskrosbarn.

På frågeställningen om de olika definitionerna av begreppet maskrosbarn kan jag säga att det har varit intressant att ta reda på några av de olika definitionerna som finns. Jag menar samtidigt att begreppet bör användas försiktigt och att alltid ge en förklaring till vad som menas när man använder sig av det.

De mönster som finns i maskrosbarnens biografier är tänkvärda, för jag trodde kanske att det skulle finnas något/några men absolut inte så många som det faktiskt var. Det är inte precis några bra förutsättningar för barn att utvecklas och må bra i. De mönster jag anser vara utvecklande för barnen är att de har haft många syskon som de har kunnat få någon slags positiv reaktion från och att det har funnits någon person i deras liv som har representerat trygghet.

Jag har analyserat begreppet maskrosbarn och biografierna utifrån Allardt, Bourdieu, Mead och Winnicotts teorier. Följande är korta exempel hämtade från analyserna: Jag börjar med definitionerna av maskrosbarn. Meads teori om jag och själv återfinns i *Lönnroths* definition. Maskrosbarnets själv är större än jag och det leder till att maskrosbarnet får andra människor att må bra. I *Cronström-Beskows* definition riktar jag kritik till att hon kräver mer av maskrosbarn än av andra. Allardt skriver om den sociala miljön där vi skapar ett klassificeringssystem för oss själva och andra men även för relationerna människor emellan. Relationerna mellan människor förändras kanske med tiden och så är det även för maskrosbarn. För att analysera *Juul Hansens* definition av maskrosbarn använde jag mig av Bourdieus habitus. *Mønsterbryderna* har haft ett habitus men byter ut det till ett annat när de kommer till brytningen med det sociala arvets mönster. Winnicotts teori om att modern måste finnas där för barnet helt villkorslöst för att en utveckling ska ske, kritiserar jag. *Werner* menar i sin definition att det kan vara någon annan som finns där och på så sätt har de fått stöd av vuxna och kan utvecklas.

Här följer korta exempel på hur jag har använt teorierna när jag har analyserat biografierna: I *Nils Selanders* biografi har jag använt Winnicotts teori om att modern måste uttrycka sin kärlek till barnet fysiskt i form av kramar m.m. Nils letade efter den kärleken hos andra kvinnor och han ville att de skulle vara hans mamma istället. På så sätt fick han

till viss del den fysiska kärlek som han behövde i form att exempelvis få sitta i någons knä. Meads begrepp signifikanta andra från symbolisk interaktionism har jag använt för att analysera vidare i Nils biografi. Rollen hans föräldrar hade som signifikanta andra förde Nils över till andra människor, exempelvis hans rektor som gav honom positiv uppmärksamhet för första gången i hans liv. Bourdieus habitus använder jag till att analysera *Jennie i "Det gudomliga barnet"*. Jennie byter habitus när hon flyttar till en egen lägenhet och väljer att leva ett annat liv än sina föräldrar. I *Patricia Tudor-Sandahls* biografi analyserar jag utifrån Meads generaliserande andra. Jag analyserar Patricias generaliserande andra till att vara skolväsendet och nunnorna (som var hennes lärare). De lärde Patricia att uppföra sig som dem och de representerade samhället för henne.

Det finns en del i uppsatsen som hade kunnat framställas på andra sätt och med andra metoder, det är jag medveten om. Exempelvis kunde jag istället för att göra en litteraturstudie ha gjort intervjuer och angripit ämnesområdet på det sättet. När det gäller biografierna så kan det tänkas att fler hade gett ett tyngre resultat, men på grund av begränsat utrymme för uppsatsen fick det inte plats fler.

Desto mera jag har läst om maskrosbarn så känner jag att jag skulle kunna skriva vidare inom ämnet för det är långt ifrån uttömt. Jag skulle då vilja göra intervjuer och komma närmare maskrosbarnen på det sättet.

9. Referenser

Ahlgren, P – Scheffer, G, 1998. *Maskrosbarn - en studie av copingstrategier hos vuxna som övervunnit svåra uppväxtförhållanden*. Psykologexamensuppsats, Institutionen för Tillämpad Psykologi, Lunds Universitet, Vol. XII, Nr. 21.

Allardt, E, 1988. *Sociologi. Symbolmiljö, samhällsstruktur och institutioner*. Andra tryckningen. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB..

Beckman, V - Selander, N, 1997. *Maskrosgreven*. Stockholm: Sober Förlags AB.

Berg, L-E, 1992. *Den lekande människan*. Lund: Studentlitteratur.

Brenner, S-O – Fhanér, G – Hygge, S – Jonsson, T – Lund, M – Thorslund, C 1978. *Perspektiv inom socialpsykologin. Sex bidrag*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Cronström-Beskow, S, 1996. *Dansa med träben*. Stockholm: Natur och Kultur.

Halvorsen, K, 1992. *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Holme, I. M - Solvang B. K, 1997. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Lönnroth, A, 1990. *Maskrosbarn. Barnen som klarar sig mot alla odds*. Stockholm: Glacio Bokförlag AB.

Norstedts 1997. *Plus-ordbok, svensk ordbok + uppslagsbok*. Stockholm: Språkdata och Norstedts Förlag AB.

Salomonsson, A, 1998. *Det gudomliga barnet*. Stockholm: Norstedts.

Svenning, C, 1996, *Metodboken*. Första upplagan. Eslöv: Lorentz förlag.

Tudor-Sandahl, P, 1996. *Ett himla liv. En självbiografisk berättelse*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Werner, E. E, 1995. *Mot alla odds*. Svenska föreningen för psykisk hälsovård. Stockholm: Norstedts Tryckeri.